

TURİZM YAZININDA ETİK: PROBLEMLERİN TESPİTİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ ÜZERİNE PİLOT BİR ARAŞTIRMA

Eray POLAT*

Bayram ŞAHİN**

ÖZ

Günümüzde insan ve toplum yapısındaki olumsuz değişimlere ve bozulmalara bağlı olarak bilim dünyasında etik dışı davranışlar görülebilmektedir. Bu nedenle etik değerler önem kazanmış ve birçok farklı mecrada tartışma konusu haline gelmiştir. Bu noktadan hareketle yürütülen çalışmanın amacı turizm yazınında yaşanmış olan etik sorunları tespit etmektir. Bu kapsamda Balıkesir Üniversitesi ve Bandırma 17 Eylül Üniversitesi bünyesindeki turizm eğitimi veren kurumlarda görevli öğretim elemanlarından anket tekniği ile veri toplanmıştır. Anket uygulaması yüz yüze görüşme yöntemi ya da e-mail aracılığıyla yapılmış; elde edilen veriler betimsel istatistiki yöntemlerle analiz edilmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre etik ihlallerin ortaya çıkmasındaki en önemli nedenler akademik ilerlemenin yayın odaklı olması ve bilimsel yayınlardaki yazar sıralamasının katkıya göre yapılmamasıdır. Etik ihlallerin neden olacağı en önemli olumsuzluk ise bilimsel düşüncedeki kalitenin düşmesi ve özgünlüğün yok olması olarak belirlenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, bunun önlenmesi için etik ihlallerin denetlenmesi ve caydırıcı yaptırımlar uygulanması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Turizm Yazını, Etik, Bilimsel Etik, Bilimsel Çalışma, Öğretim Elemanı.

ETHICS IN THE TOURISM LITERATURE: A PILOT STUDY ON DETERMINATION OF PROBLEMS AND SOLUTIONS

ABSTRACT

Nowadays, unethical behaviors can be seen in the scientific world depending on negative alteration and deterioration in the society and people. Therefore, ethical values have been an important subject and become a matter of debate at different platform. From this point of view, the purpose of this study is to identify potential ethical problems that have been experienced in tourism literature. In this context, the data was collected by questionnaire technique from instructors who work for institutions providing tourism education within Balıkesir University and Bandırma 17 September University. The data was collected through face to face interviews and e-mail surveys. The obtained data was analyzed by descriptive statistical methods. According to the findings obtained from the study, the most important reasons for the emergence of ethical violations were determined. The first reason is publication oriented academic progress and the latter is that authors are not ranked in proportion to their contributions in scientific publications. The most important drawback that ethical violations cause was determined as the quality decline in scientific thinking and the lost originality. According to the results of the study, it is necessary that ethical violations should be inspected and some deterrent sanctions should be imposed.

Keywords: Tourism Literature, Ethics, Scientific Ethics, Scientific Study, Instructor.

* Arş. Gör., Balıkesir Üniversitesi, Turizm Fakültesi, erpolat@yahoo.com

** Yrd. Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi, Turizm Fakültesi, bsahin@balikesir.edu.tr

GİRİŞ

Son yıllarda, küreselleşmenin ve bilgi toplumu olma yolunda atılan adımların etkisi ile insan ve toplum yapısında çok ciddi değişimler görülmektedir (Yıldız vd. 2013: 282). Bu değişimlerin birçok olumlu etkiye sahip olduğu söylenebilir. Ancak diğer taraftan her bir fert ve toplumun geneli bu değişimlere ayak uydurabilmek ya da bu değişimlerden pay alabilmek gibi amaçlarla ahlaki kuralları ve etik ilkeleri göz ardı edilebilmektedir. Bu nedenle günümüzde, daha önceki yıllara nazaran ahlaki kurallara ve etik ilkelere çok daha fazla ihtiyaç duyulduğu ifade edilebilir.

Etik, tanımlanmasında ve içeriğinin belirlenmesinde zorluklar yaşanan ve yazında sıkça tartışılan bir konudur (Şahin, 2011: 22). Bir görüşe göre etik, doğru ve yanlışın ahlaki ilkeler ve değerler doğrultusunda düşünülmesi (Aslan ve Kozak, 2006: 50) iken, diğer bir görüşe göre; doğru ve yanlışın, iyi ve kötünün, ahlak ve ahlaksızlığın sistematik olarak incelendiği bir disiplindir (Brinkmann, 2002: 159; Hatcher, 2004: 357; Fennell, 2006, 55). Denilebilir ki etik, iyinin ne olduğunu söylemez, iyi bir şeyin iyi olduğu hükmüne nasıl varıldığını söyler. Bu bakımdan etik, ahlak üretmez, ahlak üzerine konuşur (Pieper, 2012: 29).

Bilimsel etik ise “başta üniversiteler olmak üzere bütün eğitim ve bilim kuruluşlarında yürütülen faaliyetlerin genel ahlak felsefesine ve mesleki etiğe uygun yapılması” olarak (Büken, 2006, 167) tanımlanabilir. Bilimsel etik, bilim dünyası için temel değerlerden biri olması gerekirken (Topal, 2003: 23; Büken, 2006: 165), günümüzde bilimsel yanıltmaların ve etik ihlallerin yaşanabildiği görülebilmektedir (Resnik vd. 2009: 255). Bu olumsuzlukların görülmesinin çok çeşitli nedenler vardır. Bu nedenlerden birisi, günümüzde yapılan bilimsel çalışmaların bir ekip halinde yürütülmesinin gerekliliği olabilir. Esasında bir ekip halinde çalışmak, birbirinden farklı bakış açılarının sağladığı fikirler ile bilgiye ulaşmada ya da bilginin yeniden ele alınmasında büyük avantajlar sunmaktadır. Ayrıca bazı alanlarda araştırmanın tek kişi tarafından yürütülmesinin oldukça zahmetli ve zaman isteyen bir hale gelmesi de bir ekip halinde çalışmayı zorunluluk haline getirmiştir. Ancak bu avantajlı durum, araştırmanın en başından itibaren yazarlara ait sorumluluklar belirlenmezse etik ihlallerin yaşanabilmesi yönüyle (Al, 2005, 37) dezavantajlı bir duruma da dönüşebilmektedir. Kimi zaman, yönetim, organizasyon, muhasebe, finans, pazarlama, iktisat ve sosyoloji gibi birçok disiplin ile birlikte hareket etmeyi gerektirebilen (Leiper, 2000: 805; Fennell, 2006, 12) ve zor bir alan olarak değerlendirilen turizm disiplininde de (Yüksel, 2002: 139, Ryan, 2005: 10) bir ekip halinde çalışmak gerekebilmektedir. Bu gereklilik ve çalışmada değinileceği üzere diğer bazı etkenler turizm akademisyenleri arasında etik ihlalleri ortaya çıkarabilmektedir.

Bu noktadan hareketle yapılan çalışmada öncelikle bilimsel araştırmalarda karşılaşılabilecek etik ihlaller detaylı şekilde açıklanmaya çalışılmıştır. Ardından turizm yazınının gelişimi incelenmiş ve genel manada turizm yazınında etik ihlallere yol açabilecek nedenlere değinilmiştir. Turizm yazınının incelenmesinin temel nedeni, yıllar içerisinde turizm yazınının nasıl bir gelişim gösterdiğini ortaya koymak ve bu gelişim içerisinde çok yazarlılık durumunun seyrini görebilmektir. Bu bölümün akabinde konu ile ilgili çalışmalar özetlenmiş; son kısımda ise Balıkesir Üniversitesi ve Bandırma 17 Eylül Üniversitesi’nde turizm eğitimine sahip kurumlarda görevli öğretim elemanları ile yapılan anket çalışmasından elde edilen bulgular değerlendirilmiştir.

BİLİMSEL ARAŞTIRMALARDA KARŞILAŞILAN ETİK DIŞI DAVRANIŞLAR

Bilimsel araştırma; “bilim insanının bilimsel yöntemleri kullanarak belli bir sorunun çözümüne yanıt arama süreci” olarak tanımlanmaktadır (Uzbay, 2006: 20). Bu süreç problemin tanımlanarak çözüme yönelik yöntemlerin uygulanmasını kapsamakta ve sonunda bilimsel bilgi üretilmektedir (Neuman, 2006: 11). Bu süreçte etik ilkelere uygun davranılması, bilimsel olmanın bir gereği (Aydın, 2006: 71) iken, etik olmayan davranışlar görülebilmektedir (Köklü, 2003: 139). Nitekim Yıldız vd. (2013: 289)’nin İstanbul ilindeki üniversitelerde görevli 100 akademisyen ile yapmış olduğu araştırmanın sonuçları da etik dışı davranış gösterme oranının oldukça yüksek (%78,7) olduğunu ortaya koymaktadır.

Günümüzde en sık karşılaşılan bilimsel etik dışı davranışlar bilgilerin uydurulması, değiştirilmesi ya da çarpıtılması olarak göze çarpmaktadır (Benos vd. 2005: 59). Bununla birlikte, bilim dünyasında çok çeşitli etik dışı davranışlar sergilenmektedir. Bunlar aşağıda detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

İntihal/Bilimsel Hırsızlık (Plagiarism): Başka bir yazarın bir yayınının tümünü veya bir kısmını kaynak göstermeden alarak kendi yayını gibi yeniden yayınlamak olan bu yanılma biçimi (Cronin, 2003: 6; Cronin, 2007: 244) en ciddi bilimsel etik sapmalardan birini oluşturmaktadır (Gunnarsson vd. 2014: 213). Ayrıca kaynak gösterilse bile, bire bir kopyalanmış metni tırnak içinde yazmayarak, metnin özgünlüğünü ve yorumunu kendine mal etme davranışı da intihal kapsamında değerlendirilmektedir (Sert, 2015: 135). İntihal niyeti olmadan yapılan davranışlar da bu suçun hafifletmemekte, kelimelerin tekrar yeni bir düzene sokularak yazılması da bu suç kapsamında değerlendirilmektedir (Cameron, 2012: 2).

Uydurma (Fabrication): Masa başı araştırma da denilen bu durumda, olmayan bir araştırma varmış gibi gösterilmekte, araştırmada bulunmayan veriler yayımlanmaktadır (Uçak, 2010: 3).

Çarpıtma (Falsification): Çalışmada daha iyi sonuçlar elde edildiğini göstermek amacıyla araştırmacının araçları, aşamaları ve analiz sonuçlarının manipüle edilmesi sonucunda ortaya çıkan etik ihlaldir (Akbulut vd. 2008: 464).

Yinelenen Yayın (Duplication): Genelde yayın sayısını çoğaltma amacı taşıyan bu yanılma biçimi, ilk kez yayınlanan özgün bir çalışmanın birden fazla yerde yayınlanması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Basılan bir makalenin bir başka dergide izinsiz olarak yayını, aynı zamanda bir telif hakkı ihlalidir (Ongun, 2011: 92).

Tarafli Yayın/Çıkar Çatışması (Conflict interest): Günümüzde araştırmacılar bilimsel çalışmaları yürütebilmek için ekonomik ve teknolojik desteklere ihtiyaç duyabilmektedirler. Bunun yanında bazı araştırmacıların da başlı başına bir laboratuvar ortamı ya da laboratuvar ekipmanları gibi gereksinimleri olabilmektedir. Bu bakımdan araştırmacıların farklı kurum/kuruluşlardan fon ya da ekonomik destekler sağlaması gerekebilmektedir. Bu durumun karşılıklı çıkar ilişkilerini gündeme getirmesiyle araştırmalardaki bulgular, yeterli kanıt olmasa da o kurum/kuruluşun ürünlerini ve

uygulamalarını destekleyecek tarzda sunulmakta ya da sonuçlar bu yönde değiştirilebilmektedir (Toplu, 2012: 671).

Bölerek Yayınlama/Dilimleme (Salami-slicing): Bir araştırmayı, bütünlüğünü bozmadan tek bir makale olarak yayınlamak yerine parçalara ayırarak birden fazla sayıda yayın haline getirmektir (Kasapçopur, 2007: 163).

Kaynakların Tarafı Seçilmesi: Araştırmacıların bilerek ya da bilmeyerek yaptıkları hatalardan birisidir. Eğer yazar(lar) sadece kendi sonuçlarını destekleyen çalışmalarını gösterir, kendi sonuçları ile uyuşmayan çalışmalarını kaynak olarak göstermezse bu tarafı bir sunuş olur (Ürker ve Çobanoğlu, 2011: 64).

Disiplinsiz Araştırma (Sloppy Research): Araştırmanın, planlanma, metot seçimi, seçilen metodun uygulanması ya da sonuçların analiz edilerek yorumlanmasını bilmemek şeklinde beliren bu durumda araştırmacıların iyi niyetli olmalarına rağmen yanlışların farkında olmadıkları ve güvenilir sonuç üretmedikleri görülmektedir (Polat, 1996: 53).

Bir makalede yazar olabilmek için; çalışmanın planlanması, tasarımı, içeriğinin oluşturulması, verilerin toplanması, analiz ve yorumlanmasında katkı yapmak gerekmektedir (Evcik, 2009: 71). Ancak gerçek hayatta; yazarlığı hak eden bazı kişilerin yazar listesinde yer almadığı, yazar olmayı hak etmeyen başka kişilerin yazar olarak sıralandığı ya da yazar sıralamasının emek oranları göz ardı edilerek yapıldığı görülmektedir (Erdem, 2006: 359).

Türkiye’de, Yükseköğretim Kurulu (YÖK)’da bilim dünyasında etik ihlallerin artış göstermesine bağlı olarak Yükseköğretim Kurumları Etik Davranış İlkeleri adı altında bir metin yayınlamıştır. Yükseköğretim kurumları mensuplarının uymaları gereken etik değer ve ilkeleri içeren çalışma, bilim dünyasında görülebilecek etik ihlallerin tanımlarını yaparak öğretim elemanlarının kimlere karşı hangi sorumlulukları taşıdığını irdelemektedir. Bununla birlikte, bilimsel araştırma, yayın ve değerlendirme, eğitim-öğretim, hizmet ve akademik etik konularını da detaylı bir şekilde açıklamaktadır (bkz. Yükseköğretim Kurumları Etik Davranış İlkeleri).

TURİZM YAZINININ GELİŞİMİ ve YAZINDA GÖRÜLEN ETİK SORUNLAR

Dünya genelinde ve Türkiye’de, sosyal bilimlerin bir alt dalı olarak kabul gören turizm disiplininde ilk temel bilgiler Avrupa’da üretilmiş ve yayılmış olsa da 1970’li yıllar ile birlikte ABD belirleyici olmaya başlamıştır (Kozak, 2000: 16). Türkiye’de ise turizm endüstrisinin 1990’lı yıllardan itibaren çok ciddi şekilde büyümesi ile üniversitelerdeki turizm programlarının ve akademisyenlerin sayısı artmıştır. Bu durum turizm disiplinindeki bilimsel yayınların sayıca artışını ve turizm yazınının gelişimini beraberinde getirmiştir (Evren ve Kozak, 2014: 62). Günümüzde de devam eden (Güçlü Nergiz, 2014: 212) bu gelişim, lisansüstü tez çalışmaları ve makale çalışmaları olarak iki ayrı kısımda incelenirse aşağıdaki sonuçlar görülmektedir.

Kozak (1999: 86), 1960-1990 yılları arasında turizmle ilgili hazırlanan tezleri, yüksek lisans/doktora tezi olarak bir sınıflandırmadan niceliksel olarak incelemiştir. Buna göre;

Türkiye’de turizmle ilgili ilk tez, 1952 yılında hazırlanırken, 1960-1970 döneminde 33; 1971-1980 döneminde 106; 1981-1990 döneminde 481 tez hazırlandığı görülmektedir. Turan (2014: 10) ise yüksek lisans tezlerini incelediği çalışmasında; 1990-2001 döneminde 531; 2002-2013 yılları arasında 1035 tez hazırlandığını ortaya koymuştur. Güçlü Nergiz (2014: 231) ise turizm alanında hazırlanan doktora tezlerini incelemiş ve 1990-1994 döneminde 45, 1995-1999 döneminde 163, 2000-2004 döneminde 170, 2005-2009 döneminde 195, 2010-2013 döneminde ise 210 doktora tezi hazırlandığını tespit etmiştir.

Makale çalışmaları bağlamında ise 1979 yılında ilk sayısı yayımlanan “Turizm İşletmeciliği Dergisi” ile turizm yazınının gelişim göstermeye başladığı görülmektedir. Bu dergi ile birlikte, turizm alanında yayımlanan makale sayısında önemli artışlar kaydedilmeye başlanmıştır (Kozak, 2000: 23). Kozak (1995: 68)’ın bu gelişimi ortaya koyduğu çalışmasına göre; 1979-1984 döneminde 83 makale, 1985-1989 döneminde 115 makale, 1990-1994 döneminde ise 294 makale olmak üzere toplamda 492 makale yayınlanmıştır. Evren ve Kozak (2014) ise 2000-2010 yılları arasında turizm alanında yayınlanan 1217 makale tespit etmiştir.

Verilerden de görüldüğü üzere; turizm yazınında gerek lisansüstü tez çalışması olarak gerekse de makale olarak çok ciddi bir gelişim görülmektedir. Turizm alanındaki makaleler çok yazarlılık durumuna göre analiz edildiğinde ise çok yazarlılığın gittikçe yaygınlaştığı görülmektedir (Tablo 1).

Tablo 1: Çok yazarlılık durumunun yıllara göre değişimi

Yıl	1		2		3		4		5		Toplam
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
2000	51	73,9	14	20,4	2	2,9	2	2,9	0	0	69
2001	49	59,1	27	32,5	7	8,4	0	0	0	0	83
2002	37	46,8	34	43,1	7	8,9	0	0	1	1,2	79
2003	43	43	49	49	9	9	0	0	0	0	100
2004	50	45	45	40,6	14	12,6	2	1,8	0	0	111
2005	42	39,2	51	47,7	7	6,5	5	4,8	2	1,8	107
2006	56	49,5	42	37,2	14	12,4	1	0,9	0	0	113
2007	49	43,7	44	39,3	19	17	0	0	0	0	112
2008	49	32,6	75	50	25	16,7	1	0,7	0	0	150
2009	58	34,9	79	47,7	26	15,6	1	0,6	2	1,2	166
2010	34	26,7	69	54,3	21	16,6	2	1,6	1	1,2	127
Toplam	518	42,6	529	43,5	150	12,4	14	1,1	6	7,2	1217

Kaynak: Evren ve Kozak (2014: 73).

Tabloda da görüldüğü gibi tek yazarlılık oranının 2000 yılından 2010 yılına gelindiğinde %73,9 oranından %26,7 oranına gerilediği, iki yazarlılık oranının %20,4 iken %54,3’e, üç yazarlılığın %2,9’dan %16,6 oranına yükseldiği görülmektedir. Dört ve beş

yazarlık oranlarında ise ciddi bir değişim olmadığı görülmektedir. Ayrıca toplam oranlar incelendiğinde, tek yazarlık durumunun %42,6 olarak gerçekleştiği, çok yazarlık durumunun %57,4 oranına sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Çok yazarlık konusunda Leung ve Law (2007), Zhao ve Ritchie (2007) ve Hu ve Racherla (2008) da benzer sonuçlara ulaşmıştır. Leung ve Law (2007); 1986-2005 yılları arasında bazı dergilerdeki¹ 4.140 makale üzerinde yaptığı inceleme sonucunda, makalelerin %90'ının üç veya dört yazarlı olduğunu tespit etmiştir. Zhao ve Ritchie (2007); 1985-2004 (bazı dergilerde bu aralık değişebilmektedir) dönemindeki 928 makaleyi² analiz ettiği çalışmada, tek yazarlı makalelerin %30, iki yazarlı makalelerin %44, üç yazarlı makalelerin ise %21 oranında hazırlandığını tespit etmiştir. Hu ve Racherla (2008) ise 2001-2005 dönemini temel alarak ele aldığı 331 makalenin³ %72 oranında çok yazarlı olduğunu tespit etmiştir.

Son yıllarda, turizm disiplininde yapılan akademik çalışmaların sayısının ciddi şekilde arttığı Tablo 1'den ve diğer verilerden rahatlıkla izlenebilmektedir. Aynı zamanda bu çalışmaların tek yazarlı olarak hazırlanmasından ziyade çok yazarlı olarak hazırlanması yönünde de bir eğilim gözlenebilmektedir. Denilebilir ki, bu çalışmaların en başından en sonuna kadar, yazarların ne tür sorumluluklar alacağı, araştırmanın hangi metotla yapılacağı, verilerin nasıl toplanacağı, yazar sıralamasının nasıl yapılacağı gibi hususlar netleştirilmezse, yazarlar arasında anlaşmazlıklar yaşanabilir ve etik ihlaller ortaya çıkabilir.

Diğer taraftan, yazının gelişmesi için çok önemli bir süreç olan (Mckercher, 2002: 856) hakemlik sisteminden kaynaklanan etik sorunlar da görülebilmektedir. Hakemlik sisteminin “*ideolojik bağınazlık*” ve “*yanlılık*” gibi sorunlar nedeniyle tam olarak işletilmemesi, hakemlerin inceledikleri konuda yeterince bilgi sahibi olmaması, araştırmayı değerlendirebilmek için gereken bilimsel metodolojiyi bilmemesi/yanlış bilmesi, hiçbir olumlu/olumsuz eleştiri sunmadan keyfi olarak makaleyi reddetmesi (Erdoğan, 2001: 120) ya da incelediği makale gereken bilimsel yeterliliğe sahip olmasına rağmen kendi kişisel görüşüne ters düştüğü için reddetmesi (Mckercher, 2002: 857) gibi durumlar, görülen etik ihlallere örnek teşkil etmektedir. Daha kötüsü hakemlerin bir çalışmayı değerlendirebilmek için gereken sürelerden haberdar dahi olmaması (Mckercher, 2002: 856) da etik sorunlara yol açmaktadır.

Seaton (1996: 398) ise turizm disiplini ile ilgili özgün denilebilecek çalışmalarda bile sürekli aynı bilgilerin tekrar edilmesi ve pilot araştırmalardaki gibi sınırlı örneklemeler üzerinde yapılan uygulama sonuçlarının evrene genellenmesi gibi sorunlara değinmektedir. Bununla birlikte çalışmaların literatür incelemesi, metodoloji ve tartışma bölümlerindeki

¹ Bu dergiler Annals of Tourism Research, Journal of Tourism Research, Tourism Management, International Journal of Hospitality Management, Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly, Journal of Hospitality and Tourism Research dergileridir.

² Araştırmacılar tarafından incelenen dergiler şu şekildedir: Annals of Tourism Research, Journal of Tourism Research, Tourism Management, Tourism and Recreation Research, Journal of Travel and Tourism Marketing, Journal of Tourism Studies, Journal of Sustainable Tourism, Tourism Analysis.

³ Bu makalelerin yayımlandığı dergiler, International Journal for Hospitality Management, Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly, Journal of Hospitality and Tourism Research ve International Journal of Contemporary Hospitality Management şeklindedir.

eksikliklere parmak basılmadan hakemlik sürecinin olumlu şekilde sonuçlandığını da belirtmektedir. Bu noktada yazar, turizm yazınında eski tutuculuklara devam eden bir “*akademik mafya*”nın var olduğunu ifade etmekte ve bu oluşumun hangi çalışmanın yayınlanıp yayınlanmayacağı konusunda ciddi bir etkisinin olduğunu belirtmektedir.

Her ne kadar, doğrudan turizm yazınında yaşanmamış olsa da, hakemlik sisteminden kaynaklanan etik sorunlara dair çarpıcı bir örnek 1985 yılında Kaliforniya Üniversitesi’nde yaşanan Slutsky olayı verilebilir. Bu olayda doçentlik değerlendirmesi için yayınları incelenen Robert Slutsky’nin iki araştırmasının sonuçlarının birebir aynı olduğu ortaya çıkmış ve böylelikle diğer tüm yayınları inceleme altına alınmıştır. İnceleme sonucunda yazarın yedi yılda yayınladığı 137 makalenin çok büyük bir kısmında fabrikasyon, hak edilmemiş yazarlık, istatistiksel hata gibi birçok farklı sorun olduğu görülmüştür. Yedi yıllık sürede bu kadar etik sorunun nasıl gözden kaçırıldığı merak edildiğinde ise Slutsky’nin makalelerinde ortak yazar olarak tanınmış kişilere yer verdiği ve tanınmış kişilerin makalelerinin ciddi bir hakem değerlendirilmesinden geçmediği anlaşılmıştır (Aydın ve Yüksel, 2013: 5). Hakemlik sisteminden kaynaklanan etik sorunların ortaya çıkmasında tartışma yaratan bir diğer konu, hakemin cinsiyetinin değerlendirme kararları üzerinde etkili olmasıdır. Bu konuda yapılmış olan bir çalışma hakem grubunda bulunan kadın değerlendiricilerin cinsiyetle ilgili çalışmalarını değerlendirmede konu ile ilgili kendi kişisel görüşlerine büyük oranda bağlı kalarak değerlendirme yaptıklarını göstermektedir (Aydın ve Yüksel, 2013: 5).

Hakemlik sisteminin yanı sıra dergi editörlerinden kaynaklanan etik sorunlar da görülebilmektedir. Editörlerin bazen taraflı davranarak istediği sonucun çıkacağı hakemleri seçmesi (Yüksel, 2003: 438) etik sorunlara neden olabilecek bir durumdur. Bunun yanında bir çalışmanın dergiye önerildiği andan itibaren yaşanan iletişim problemleri, editörün ilgisizliği nedeniyle çalışmanın değerlendirilme sürecinin gereğinden fazla uzaması, çalışmanın olumlu hakem ve editör raporu almasına rağmen ilerleyen aşamalarda dergiye uygun olmadığının belirtilmesi ve ücret konusunda sergilenen tutarsız tavırlar (Sop, 2014: 504-509) nedeniyle de etik sorunlar ortaya çıkabilmektedir.

Tüm bu sayılan nedenlerin yanında, diğer disiplinlerde etik dışı davranışlara yol açan nedenlerin, turizm disiplini için de geçerli olabileceği genel manada söylenebilir. Bu nedenler ise yukarıdaki kısımda geniş bir şekilde ele alındığından burada tekrar edilmeyecektir.

ÖNCEKİ ARAŞTIRMALAR

İnsan ve toplum yapısındaki olumsuz değişimlere ve bozulmalara bağlı olarak bilim dünyasında etik ihlaller görülebilmektedir (Birinci, 2006: 78). Etik dışı davranışların nedenleri şu şekilde sıralanabilir:

- ◆ Daha fazla makale yönündeki akademik baskı (Ruacan, 2005: 149),
- ◆ İntihal dışındaki hiçbir davranışın suç sayılmaması (Günel, 2010: 54-55),
- ◆ Yazarlığın, kariyer ve tanınma (Kıraç, 2011: 175); güç ve ekonomik yarar sağlaması (Sheikh, 2000: 422),
- ◆ Bilim insanları üzerinde siyasi baskıların olması (Ecevit, 2006: 84),
- ◆ Etik kurulların yok denecek kadar az olması (Ecevit, 2006: 84),

- ◆ Bilim ve iş dünyasının artan etkileşiminden dolayı bilimsel faaliyetlerin mali boyutunun ortaya çıkması ve bu fonların kötüye kullanılması (Konuk ve Bayram, 2010: 28-29; Uluç, 2012: 183),
- ◆ Dikkatsizlik (Aydın, 2006: 77).

Bilimsel dürüstlüğün dışına çıkılmasının en önemli nedeni bazı yazarlarca (Kansu ve Ruacan, 2002: 764; Aydın, 2006: 78; Ülman, 2006: 60; Antes vd. 2009: 380) akademisyenlerin yeterli araştırma eğitimi almamış olmaları olarak belirtilmiştir. Ayrıca internetin yaygın olarak kullanılmaya başlanması da bilimsel yayınların güvenilirliği ve bilimsel sürecin işleyişi konusundaki etik ihlalleri arttırmıştır (Park, 2003: 481; Akbulut vd. 2008: 464). Bunun yanında, askeri akademilerde yapılan çalışmalarda isim sıralamasının bölüm başkanı komutan tarafından belirlenmesi; tıp fakültelerinde doçentlik sınavına girecek adayın, o klinikte yapılan çalışmalarda ilk isim olması gibi etik ihlaller de yaşanabilmektedir (Demirci, 2014: 151).

Tüm bu sorunlar bilimsel yayınların güvenilirliğini azaltmış ve bilimsel sürecin işleyişindeki aksaklıkları artırmıştır (Uçak ve Birinci, 2008: 189). Ayrıca yaşanan bu etik ihlallerin hem kişisel hem de topyekûn bilim camiası açısından zararlarının ortaya çıkması kaçınılmazdır. Kamuoyu, geçmiş yıllarda yapmış oldukları etik ihlaller nedeniyle unvanları elinden alınmış ya da işinden uzaklaştırılmış öğretim üyelerine şahit olmuştur (Kozak, 2015: 209). Son yıllarda ülkemizden uluslararası forumlara yansıyan bilimsel yanılma örneklerinin çıkması ve bu nedenle de ülkemiz merkezli çalışmalara karşı dergi editörleri, okurlar ve bilim insanları arasında olumsuz bir imajın oluşması da (Ruacan, 2005: 149) ulusal ölçekte bilim camiasına zarar verecek bir konudur. Tüm bunlara ek olarak diyebiliriz ki, bilimsel yayınlardaki etik ihlaller ve içerdikleri yanıltıcı sonuçlar ile zaman ve para kaynağı da israf edilmekte, araştırmanın hatalı sonuçları ile toplum yanıltılmakta ve bir ölçüde bilimin ilerlemesi için önemli bir engel ortaya çıkmaktadır (Emiroğlu, 2005: 9; Ruacan, 2005: 147).

Alanyazında, turizm disiplini ile ilgili olarak yapılan bilimsel araştırmalardaki etik ihlaller kapsamında Erdoğan (2001) ve Sert (2015)'in çalışmasına rastlanmıştır. Erdoğan (2001) turizm yazınındaki bilimsel yayınlarda, başlık, amaç, yöntem ve istatistik analizlerin bilimsel makale yazım kuralları yönünden yeterli olup olmadığı konusu üzerine bir inceleme yapmış ve eksikliklere dikkat çekmiştir. Sert (2015) ise turizm alanında kabul edilen lisansüstü tezlerde, dolaylı alıntıyımsı gibi gösterilen atıflardaki durumu incelemiştir. Yazarın 2012-2014 yılları arasında kabul edilen 191 tezdeki 576 atıf üzerinde yaptığı inceleme sonucunda, dolaylı alıntı gibi verilen atıfların %65,45'inin özgün metinle birebir aynı olduğu ve bu durumun yüksek lisans tezlerinde daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır.

Turizm yazınında etiği, turizm eğitimi ile ilişkilendiren çalışmalar da bulunmaktadır. Bunlardan Hultsman (1995), turizm eğitiminde etik ile ilgili konuların, genel işletme konularından öğretilmediğini ve bu durumun turizm ile ilgili özel durumların gözden kaçırıldığını ifade ederek turizm etiğinin nasıl daha derinlemesine incelenebileceğini tartışmıştır. Walle (1995) de benzer bir tartışmayı yapmış ve turizm etiğinin genel iş etiği konuları ile benzerlik gösterse de farklı olarak ele alınması gerektiğini ifade etmiştir.

Turizm yazınında etik konusu ile ilgili sektörel çalışmalar daha çok dikkat çekmektedir. Konaklama işletmelerinde yürütülmüş çalışmalardan Saruşık vd. (2006), otel yöneticilerinin etik politika ve yöntemlere yaklaşımları üzerine; Çevirgen ve Üngüren (2009),

konaklama işletmelerinde, etik iklim ve iş tatmini ilişkisi üzerine; Tuna ve Yeşiltaş (2014) etik iklimin işten ayrılma niyeti üzerine araştırmalar yapmışlardır. Dolmacı ve Bulgan (2013) ise konaklama işletmelerinden beklenen çevresel duyarlılık ve almaları gereken çevre koruyucu önlemleri turizm etiği kapsamında incelemiştir. Seyahat acentaları işgörenleri ile yürütülmüş çalışmalardan Menekşe (2008) işgörenlerin etik davranışları algılama düzeyini ortaya koyarken; Şahin (2011) işgörenlerin etik karar verme sürecini incelemiştir. Eröz ve Doğdubay (2012) ise bunlardan farklı olarak turistik ürün tercihinde sosyal medyanın rolünü etik açıdan değerlendirmiştir.

Malloy ve Fennell (1998), turizm sektörü için bir etik kod sınıflaması yapmış ve 40 temel etik koda ulaşmıştır. Akan (2007), Turizm Etiği Evrensel İlkeleri metninin turizm işletmeleri tarafından nasıl benimsenip ve uygulanacağı üzerine değerlendirmeler yapmıştır. Macbeth (2005) turizm etiğini planlama ve politika, kalkınma ve yönetim konuları özelinde ve çevresel etik ve küresel ekonomi açısından incelemiştir. Aslan ve Kozak (2006), turizm bölümü öğrencilerinin çalışma yaşamlarında karşılaşılabilecekleri durumları, turizm–doğal çevre ilişkisi, turizm sosyo-kültürel çevre ilişkisi, turizm pazarlaması ve turizm endüstrisinde çalışan ilişkileri temaları altında senaryolandırmış ve bu kapsamda etik değerlendirmelerini belirlemeye çalışmıştır. Pelit ve Arslantürk (2013) de lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin, çalışacakları işletmeyi seçerken turizm işletmelerinin iş etiğine ilişkin uygulamalarının ne derece önemli olduğunu belirlemiştir.

Köklü (2003), Erdemir vd. (2004), Erdem (2006) ve Özder vd. (2014) ise akademisyenlerin bilimsel etik konusunda görüşlerini tespit etmeye yönelik benzer çalışmalar yürütmüşlerdir. Erdem (2006)'in ulaştığı sonuçlara göre, öğretim üyelerinin sadece %22'lik kesimi yazarlar ve sıralanışı konusunda etik kurallara dikkat edildiğine inanırken; %75'i çok yazarlı bilimsel çalışmalarda etik ihlallere tanık olmuştur. Ayrıca araştırma sonucunda en önemli etik sorun, hiç katkısı olmayan kişilerin çalışmaya isimlerinin yazılması olarak tespit edilmiştir. Özder vd. (2014)'nin yaptığı araştırmanın sonuçları ise akademisyenlerin çok büyük bir kısmının “bir makaleyi birden çok dergide yayınlamak” davranışını etik bulmadığına işaret etmektedir. Ayrıca Özder vd. (2014), “bir makale çalışmasında başkasının fikrinden veya verilerinden esinlenilerek geçerli ve etkili bir hipotez oluşturup kendine aitmiş gibi ortaya koymak” ifadesinin etik dışı davranış olarak bilinmediği ancak onaylanmadığını belirlerken, Köklü (2003)'nün yapmış olduğu çalışmada aynı davranış en fazla oranda (%63,2) etik bulunan davranış olarak tespit edilmiştir. Erdemir vd. (2004)'nin yaptığı çalışmada ise en fazla oranda “siyasal görüş benzerliği, akrabalık, hemşerilik vb. nedenlerden dolayı belirli öğrencilere imtiyazlı davranma” davranışı etik dışı bulunmuştur.

İntihal gibi çok ciddi bir bilimsel sapmanın görülmesine neden olan önemli eksikliklerden birisini, intihalin tanımının tam olarak ortaya konmaması olarak ifade eden Sarlauskienne ve Stabingis (2014: 638), Litvanya'da lisans öğrencileri üzerinde bir çalışma yürütmüştür. Çalışmada öğrencilerin emin bir şekilde intihalin tanımını yaptıkları ifade edilirken, öğrenciler arasında intihalin farklı şekillerde algılandığına parmak basılmıştır. Benzer şekilde Park (2003)'da öğrencilerin intihali nasıl algıladıkları, neden ve nasıl intihal yaptıkları konuları üzerine eğilmiş ve öğrencilerin adının geçtiği intihal olaylarında en büyük rolü internetin oynadığını belirtmiştir.

Wet (2010); literatürde sosyal bilimler ve etik düşüncenin birbiri ile uyuşmadığı ve sosyal bilimlerde yapılan araştırmalarda etik prensiplere yer verilmediği düşüncesinin yer aldığı vurgulamaktadır. Bu kapsamda bir üniversitedeki bölüm başkanları ve etik komitesi üyeleri ile yapmış olduğu araştırmada, sosyal bilimlerde yürütülen araştırmalarda hangi etik ilkelerin göz önüne alınması gerektiği ve bunun neden önemli olduğu gibi sorulara cevap aramıştır. Ayrıca çalışmada ideal bir etik komitesinin hangi formda (kaç üye, ne sıklıkta toplantı yapılması gerektiği gibi) olması gerektiğine de cevap aranmıştır.

Alanyazında; lisans ve lisansüstü öğrencilerinin bilimsel çalışmalarda yapmış oldukları etik dışı davranışları belirlemeye yönelik yapılmış araştırmalar da bulunmaktadır. Köklü (2000) kaynakçanın abartılması, kaynağa ulaşmadan ulaşılmış gibi gösterme, grup çalışmasında çalışmadığı halde çalışmış görünme ve bireysel olarak yapılması gereken bir projede başkaları ile çalışma gibi davranışlar; Günbayı vd. (2013) izinsiz sahiplenme, bilimsel araştırmalarını başkasına yaptırma, bilginin doğruluğunu araştırmama ve kadın kimliğinin kullanılması gibi davranışlar; Kurtulmuş ve Ardıç (2013) verilerle oynama, aykırı sonuçları göz ardı etme, katkı sağlamadan yazarlık hakkı elde etme gibi davranışlar tespit etmiştir. Özden ve Ergin (2013) ise bu araştırmalardan farklı olarak lisansüstü öğrencilerinin bilimsel çalışmalarda etik kurallara uygun davrandıklarını tespit etmiştir.

Bayar vd. (2013) lisansüstü öğrencilerinin etik dışı davranışları onaylama durumunu tespit etmek amacıyla yapmış olduğu çalışmada; tartışmalarda ortaya çıkan fikirleri kendi araştırmasında temel alma davranışı etik bulunmuş; gizliliğe ilişkin verilen sözleri ihlal etme ve araştırma sonuçlarını çarpıtarak verme davranışları etik bulunmamıştır. Uzun vd. (2007) öğrencilerin etik dışı davranışlara başvurma nedenlerini araştırmıştır. Buna göre öğrenciler, en fazla ödevler için yeterli zamanları olmadığında ve dersten geçmenin mutlak bir not almaya bağlı olmasından dolayı etik dışı davranışlara başvurmaktadırlar. Ersoy (2014) ise intihal yapan öğrencilerde hangi faktörlerin intihal yapmayı etkilediğini araştırmıştır. Bu araştırma sonucunda öğrencilerin kişisel özellikleri, akran ilişkileri, öğretim elamanının rolü ve teknoloji kullanım kültürü gibi nedenler öğrencilerde intihal yapma davranışına etki etmektedir.

YÖNTEM

Amaç ve Önem

Çalışmanın temel amacı, turizm alanında ortaya konulan bilimsel yayınlarda yaşanan etik ihlaller hakkında öğretim üyelerinin düşüncelerini incelemektir. Araştırmanın temel amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- ◆ Sizce turizm yazınındaki çok yazarlı bilimsel çalışmalarda etik ihlallerin yaşanma nedeni nedir?
- ◆ Turizm yazınındaki çok yazarlı bilimsel çalışmalarda yazarlık ve sıralaması konusunda yaşanan en önemli problemler nelerdir?
- ◆ İnsanların katkı yapmadığı bir çalışmaya isim yazdırma nedeni sizce ne olabilir?
- ◆ Danışman-öğrenci ilişkileri bağlamında lisansüstü çalışmalardan üretilen bilimsel yayınlarda ne tür etik sorunlar yaşanmaktadır?

- ◆ Bilimsel çalışmalarda etik ihlallerin yaşanması bilim camiası açısından ne tür sonuçları doğuracaktır?
- ◆ Turizm yazınındaki bilimsel çalışmalarda etik ihlallerin önüne geçebilmek için neler yapılması gerekmektedir?

Uluslararası yayın yapan nitelikli dergilerde, bilimsel yayınlarda kimlerin yer alması gerektiği ve yazarlık sıralamasının nasıl yapılacağı konularına ilişkin standartlar getirme çabalarına rastlanmaktadır (Erdem, 2006: 360). Turizm disiplini kapsamında yapılan akademik yayınlarda da etik ihlallerin önlenmesi konusunda çalışmalar yapma gerekliliğinin bulunduğu düşünülmektedir (Fennell, 2006: 12). Bu bağlamda çalışmada, bilimsel bir yayının sürecinde ortaya çıkan etik sorunlar tartışılmakta, böylelikle çalışmanın turizm disiplini ile ilgili eksikliklerin giderilmesi amacıyla hizmet etmesi beklenmektedir.

Evren - Örneklem ve Veri Toplama Yöntemi

Araştırma evrenini Balıkesir Üniversitesi ve Bandırma 17 Eylül Üniversitesi'nde turizm eğitime sahip kurumlarda görevli öğretim elemanları oluşturmaktadır. Tablo 2'de evren ve araştırmaya katılan öğretim elemanları nicelik olarak görülebilmektedir.

Tablo 2: Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Üniversite	Görev Yapılan Kurum	N	n
Balıkesir Üniversitesi	Turizm Fakültesi	33	32
	Burhaniye Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu	6	6
	Balıkesir MYO	4	3
	Burhaniye MYO	5	5
	Sındırgı MYO	3	3
	Ayvalık MYO	2	1
Bandırma 17 Eylül Üniversitesi	Erdek MYO	3	3
	Gönen MYO	2	2
	Toplam	58	55

Tablo 2'de görüldüğü üzere her iki üniversitede toplam 58 öğretim elemanı evreni temsil etmektedir. Evrenin ulaşılabilir büyüklükte olması nedeniyle ayrı bir örneklem yönteminin kullanılmasına gerek duyulmamış ve tam sayım yöntemi kullanılmıştır. Ancak anketin uygulanması sürecinde bütün öğretim elemanlarına ulaşılammış ve bu nedenle evrenin %94,8'ine (n:55) ulaşılabilmiştir.

Verilerin toplanmasında anket tekniğinden yararlanılmıştır. Anket formu iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde ankete katılan öğretim elemanlarının demografik özelliklerini

tespit etmeye yönelik sorular bulunurken; Erdem (2006)'in çalışmasından uyarlanana ikinci bölümde, bilimsel çalışmalarda görülebilecek etik sorunlara yönelik kapalı uçlu ve çoktan seçmeli altı adet soru bulunmaktadır. Bu bölümde katılımcılara bir sınırlama getirilmeden seçenekleri işaretlemeleri istenmiştir. Anket formu yüz yüze görüşme yöntemiyle ya da e-posta aracılığıyla uygulanmıştır.

BULGULAR ve TARTIŞMA

Tanımlayıcı Bulgular

Araştırmada ilk olarak katılımcıların demografik özellikleri ve turizm eğitimi ile etik eğitimi alıp almadıkları incelenmiştir (Tablo 3).

Tablo 3: Katılımcıların Demografik Özellikleri

Frekans (n) Yüzde (%)			Frekans (n) Yüzde (%)		
Cinsiyet			Yaş		
Kadın	38	30,9	20-30	18	32,7
Erkek	17	69,1	31-40	17	30,9
Kurum			41-50	13	23,6
Turizm Fakültesi	31	56,4	51 ve üzeri	7	12,7
BUBYO	5	9,1	Unvan		
Balıkesir MYO	5	9,1	Prof. Dr.	3	5,5
Burhaniye MYO	5	9,1	Doç. Dr.	7	12,7
Ayvalık MYO	1	1,8	Yrd. Doç. Dr.	16	29,1
Sındırgı MYO	3	5,5	Öğr. Gör. Dr	3	5,5
Erdek MYO	3	5,5	Öğr. Gör.	11	11
Gönen MYO	2	3,6	Arş. Gör.	15	27,3
Önlisans, Lisans ya da Lisansüstü Düzeyde Turizm Eğitimi Aldınız mı?			Evet	48	87,3
			Hayır	7	12,7
Önlisans, Lisans ya da Lisansüstü Düzeyde Etik Eğitimi Aldınız mı?			Evet	27	49,1
			Hayır	28	50,9

Araştırmaya katılanların %69,1’u erkek, %30,9’u kadındır. Yaş aralığı bakımından 20-30 yaş (%32,7) ve 31-40 yaş (%30,9) aralığı öne çıkarken, katılımcıların yarısından fazlası (%56,4) turizm fakültesinde görev yapmaktadır. Yrd. Doç. Dr. unvanı (%29,1) ile Arş. Gör. unvanına (%27,3) sahip katılımcılar da ağırlıklı kitleyi oluşturmaktadır. Tabloda katılımcıların turizm eğitimi ve etik konusunda önlisans, lisans ya da lisansüstü düzeyde eğitim alıp almadıkları sorusuna verdikleri cevapların dağılımı da görülmektedir. Buna göre araştırmaya katılan öğretim elemanlarının çok büyük bir kısmının (%87,3) turizm eğitimi aldığı tespit edilirken, etik eğitimi konusunda benzer durum söz konusu değildir. Zira katılımcıların etik eğitimi alma oranı %49,1’dir.

Tablo 4: Turizm yazınında bir çalışmaya katılma, etik ihlallere tanık olma ve etik ihlale maruz kalma durumları

		n	%
Şimdiye kadar turizm yazınında iki veya daha fazla yazarlı bir çalışmaya katıldınız mı?	Evet	49	89,1
	Hayır	6	10,9
Turizm yazınındaki bilimsel yayınlarda yazarlık açısından herhangi bir etik ihlale tanık oldunuz mu?	Evet	34	61,8
	Hayır	21	38,2
Yaptığımız ortak çalışmalarda yazarlık ve sıralama konusunda size hiç haksızlık yapıldı mı?	Evet	19	34,5
	Hayır	36	65,5

Tablo 4, katılımcıların çok büyük bir kısmının (%89,1) turizm yazınına katkı sağladığını göstermektedir. Bunun yanında katılımcıların büyük denilebilecek bir kısmı (%61,8) bir etik ihlale tanık olmuştur. Bu oran diğer bazı disiplinlerde olduğu gibi (Birinci, 2006) turizm yazınında da etik ihlallerin yoğun bir şekilde yaşandığını ortaya koymaktadır. Ayrıca katılımcıların %34,5’i de bu etik ihlallere bizzat maruz kalmıştır.

Etik İhlallere İlişkin Bulgular

Bu bölümde katılımcılara sorulan altı adet soruya verdikleri cevaplardan elde edilen bulgular yer almaktadır. Bu sorulardan ilkinde katılımcılara çok yazarlı bilimsel çalışmalarda neden etik ihlallerin yaşandığı konusundaki düşünceleri sorulmuştur. Sonuçlar Tablo 5’de görülmektedir.

Tablo 5: Sizce turizm yazınındaki çok yazarlı bilimsel çalışmalarda etik ihlallerin yaşanma nedeni nedir? sorusuna yönelik ortaya çıkan düşüncelerin dağılımı

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Akademik ilerlemenin yayın odaklı olması	38	25,7
Bilimsel kişiliğin zayıf olması	30	20,3
Etik anlayışın eksikliği	27	18,2
Akademik yükselme hırısı	18	12,1
Akademik hiyerarşinin akademisyenlerin geleceği üzerinde etkili olması	16	10,8
Tembellik, kolaycılık	11	7,4
Etik dışı uygulamaların kontrolsüz ve cezasız kalması	6	4
Konuya ilişkin kuralların eksikliği/bilinmemesi	3	2
Toplam	148	100

Çok yazarlı bilimsel çalışmalarda etik ihlallerin yaşanma nedeni konusunda en fazla oranda (%25,7) “akademik ilerlemenin yayın odaklı olması” düşüncesi kabul görmüştür. Erdem (2006)’in çalışmasında da bu görüş en fazla oranda kabul görünürken; Erdemir vd. (2004: 73)’nin çalışmasında “akademik yükselmenin objektif şartlara değil üst kademedeki akademisyenlerle ilişkiye dayalı olması” görüşü ağırlık kazanmıştır. Ülkemizde akademik yükselme konusunda yayın dışındaki başarıların kabul görmemesi ve bu süreçte kimi zaman kişisel ilişkilerin daha önemli hale gelmesi bu sonucu doğurmaktadır. Bu ilişkilerin daha önemli hale gelmesi bilimsel kişiliğin zayıf olması nedeniyle de vuku bulabilir. Nitekim araştırma sonucunda “bilimsel kişiliğin zayıf olması” seçeneği (%20,3) ağırlık kazanan ikinci görüş olarak ortaya çıkmıştır. “Etik anlayışın eksikliği” de öne çıkan (%18,2) bir diğer düşünce olarak tespit edilmiştir.

Tablo 5’deki sonuçlar bilimsel çalışmalardaki yazarlık ve sıralama konusunun daha derinlemesine incelenmesini gerekli kılmaktadır. Çünkü etik ihlaller yazarlık ve sıralama konusu üzerinde sık sık yaşanabilmektedir. Tablo 6’da katılımcıların turizm yazınındaki çok yazarlı bilimsel çalışmalarda, yazarlık ve sıralaması konusunda yaşanan en önemli etik problemlerin tespitine yönelik sorulan soruya verdikleri cevaplar görülmektedir.

Tablo 6: Turizm yazınındaki çok yazarlı bilimsel çalışmalarda yazarlık ve sıralaması konusunda yaşanan en önemli problemler nelerdir? sorusuna yönelik ortaya çıkan düşüncelerin dağılımı

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Katkıya göre sıralama yapılmaması	66	32,8
Hiç katkısı olmayan kişilerin isimlerinin yazılması	42	20,8
“Sen beni yaz, ben de seni yazayım” düşüncesi	20	9,9
Çalışmada yazarları unvan/kıdem derecesine göre sıralama	19	9,4

Kıyak olsun diye katkısı olmayan hocaların/danışmanların yazılması	19	9,4
Yazar sıralamasının tüm yazarların onayı alınmadan yapılması	9	4,5
Çalışmaya katkı yapanların isimlerinin yazılmaması	8	3,9
Unvan ve yetkiyi etik olmayacak şekilde kullanarak sıralamaya müdahale etme	8	3,9
Az bir katkı ile yayına isim yazdırma	7	3,5
Atama ve yükselmelerde puana ihtiyacı olana öncelik verme	4	1,9
Toplam	202	100

Turizm yazınındaki çalışmalarda yazarlık ve sıralaması konusunda yaşanan en önemli etik ihlal türü “katkıya göre sıralama yapılmaması”dır (%32,8). Oğuz (1999: 154) yazar listesinde birinci sıranın, üzerinde çalışılacak soruyu ortaya koyana; ikinci sıranın hipotezi kurana; üçüncü sıranın ise ortaya konan hipotezin nasıl sınanabileceği sorununu çözene ait olduğunu; sonraki isimlerin ise çalışmaya yaptıkları katkı oranında yerleştirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Ancak burada çıkan sonuç turizm yazınında, yazar sıralaması yapılırken bu şekilde uygun davranılmadığını çağırıştırılmaktadır.

Yazarlık ve sıralama konusunda ikinci en ciddi problem, hiç katkısı olmayan kişilerin isimlerinin yazılmasıdır (%20,8). Erdem (2006: 361) bu çalışmadan farklı sonuçlara ulaşmıştır. Zira Erdem, “hiç katkısı olmayan kişilerin isimlerinin yazılması” düşüncesinin en önemli etik ihlal olarak algılandığını tespit etmiştir. Oğuz (1999: 154), yazarların gündelik ve sıradan uygulamalarının dahi yazarlık hakkı getirmediğinin altını çizmektedir. Malone (1998: 283) ise bir çalışmada yazar olabilmek için, a)araştırmanın planlanma, tasarım, analiz veya yorumlama aşamalarında katkıda bulunmak, b)yayına hazırlanmak ya da önemli oranda düşünsel katkı yaparak revize etmek, c)yayınlanacak son biçime onay vermek, olmak üzere üç koşulun da yerine getirilmesi gerekli olduğunu ifade etmektedir. Ancak sonuçlar bu aşamaların görmezden gelinerek ve çok ciddi bir etik ihlali gündeme getirerek, çalışmalarda katkısı olmayan kişilerin yazarlık hakkı elde ettiğini ortaya koymaktadır. Yazarlık ve sıralama konusunda en az karşılaşılan etik ihlal türü ise “atama ve yükselmelerde puana ihtiyacı olana öncelik verme” seçeneği olmuştur. Özellikle askeri akademilerde ve tıp fakültelerinde daha sık görülen (Demirci, 2014: 151) bu etik ihlal türü turizm yazınında az rastlanan etik ihlal türü olması bakımından farklılık oluşturmaktadır. Bu noktada bireylerin katkısı olmadığı çalışmaya neden isim yazdığını ya da neden böyle bir ihtiyaç duyduğu konusu merak uyandırmaktadır. Bu konuya yönelik olarak katılımcıların düşünceleri Tablo 7’de görülmektedir.

Tablo 7: İnsanların katkı yapmadığı bir çalışmaya isim yazdırma nedeni sizce ne olabilir? sorusuna yönelik ortaya çıkan düşüncelerin dağılımı

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Kolay yoldan yayın sayısını artırarak puan toplamak	62	36,7
Akademik yükselme ve kariyer hırsı	30	17,7
Bilimsel ahlâk eksikliği	18	10,6
Bedavacılık, başkalarının sırtından geçinme hastalığı	12	7,1
Üniversitelerin atanma ve yükselme kriterleri	12	7,1
Karşılıklı çıkar ilişkileri	11	6,5
Bilimsel yetersizlik	8	4,8
Unvan almanın yayının niteliğine değil sayısına bağlı olması	8	4,8
Kişisel egosunu tatmin, tanınma/popülarite arzusu	7	4,1
Kişilik Bozukluğu	1	0,6
Toplam	169	100

Katkı yapılmayan bir çalışmaya isim yazdırma konusunda %36,7 oranında “kolay yoldan yayın sayısını artırarak puan toplamak” arzusunun yol açtığı düşünülmektedir. Erdem (2006: 361)’in çalışmasında en fazla oranda kabul gören akademik yükselme ve kariyer hırsı seçeneği ise burada ikinci olarak (%17,7) öne çıkmaktadır.

Çalışmanın önceki kısımlarında ifade edildiği üzere turizm yazını her geçen gün gelişmektedir. Bu gelişimin görülmesinde lisansüstü tez sayısının artması önemli bir etkiye sahiptir. Lisansüstü tezlerin yazımı sürecinde önemli bir danışman-öğrenci etkileşimi meydana gelmesi beklenir. Ancak bu süreçte ve özellikle de tez sürecinin tamamlanmasının ardından, tez çalışmasından bir bilimsel yayın oluşturulması sırasında etik ihlaller görülebilmektedir. Bunun tespitine yönelik sorulan soruya alınan cevaplar Tablo 8’de görülmektedir.

Tablo 8: Danışman-öğrenci ilişkileri bağlamında lisansüstü çalışmalardan üretilen bilimsel yayınlarda ne tür etik sorunlar yaşanmaktadır? soruya yönelik ortaya çıkan düşüncelerin dağılımı

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Yazar sıralaması yapılırken danışmanın her şekilde ilk isim olması	28	20,4
Öğrencinin bağımsız yayın yapmasına danışmanın müdahale etmesi	22	16
Katkısı olmayan üçüncü kişilerin dahil edilmesi	20	14,6
Hiç katkı yapmayan danışmanların adlarının yazılması	16	11,7
Öğrencinin ucuz işçi gibi görülmesi	14	10,2
Danışmanlık hizmetlerinin savsaklanması	14	10,2

Danışmanın emeği gözardı edilerek tezden üretilen yayınlara adının eklenmemesi	12	8,8
Öğrencinin tezinden öğrencinin adı hiç yazılmadan yayın yapılması	6	4,4
Öğrencinin yetersizliğini danışmanın gidermesi	5	3,7
Toplam	137	100

Yazar sıralaması yapılırken danışmanın her şekilde ilk isim olması, yani öğrencinin katkısı fazla olsa bile danışmanın ilk isim olarak yazılması, Erdem (2006: 362)'in çalışmasında olduğu gibi, en sık görülen etik ihlaldir (%20,4). En az görülen etik ihlal türü ise öğrencinin yetersizliğini danışmanın doldurulması (%3,7) olarak tespit edilmiştir. Arabacı ve Akıllı (2013: 128)'nin yaptığı çalışmada ise iletişim yetersizliği ve rehberlik/yardım eksikliği, danışmanlar ile ilgili en çok şikayet edilen iki konuyu oluşturmaktadır.

Buraya kadar ortaya çıkan bulgularda turizm yazınında etik ihlallerin görülebildiği ortaya konmuştur. Peki, bu etik ihlaller gelecekte ne gibi olumsuzluklara gebecektir? Bunun tespit edilmesi amacıyla katılımcılara yöneltilen soruya verilen cevaplar Tablo 9'da görülmektedir.

Tablo 9: Bilimsel çalışmalarda etik ihlallerin yaşanması bilim camiası açısından ne tür sonuçları doğuracaktır? sorusuna yönelik ortaya çıkan düşüncelerin dağılımı

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Bilimsel düşüncedeki kalitenin düşmesi/özgünlüğün yok olması	35	22,7
Liyakatsizliğin ve yozlaşmanın yaygınlaşması	30	19,5
Hak etmeyen kişilerin ön plana çıkması	23	15
Ulusal ölçekte turizm bilim dalının saygınlığının ve güvenilirliğinin kaybolması	21	13,6
Hakkı yenenlerde motivasyon bozukluğu	20	13
Toplum yararına olmayan yayınların çoğalması	15	9,7
Genç kuşaklara kötü örnek olma	10	6,5
Toplam	154	100

Etik ihlallerin oluşturabileceği en önemli olumsuz sonuç, bilimsel düşüncedeki kalitenin düşmesi/özgünlüğün yok olması şeklindedir. Erdem (2006: 363)'in çalışmasında ise oluşabilecek en önemli olumsuzluk “ulusal ölçekte bilim camiasının zarar görmesi” olarak tespit edilmiştir. Bu çalışmada en az ortaya çıkabilecek olumsuzluk ise “genç kuşaklara kötü örnek olma” (%6,5) olarak düşünülmektedir. Her ne şekilde olursa olsun etik ihlallerin yaşanması ve devam etmesi mutlak manada olumsuz sonuçlar doğuracaktır. Bu nedenle etik ihlallerin önlenmesi/azaltılması gereklidir. Bir sonraki soruda da bunun için neler yapılması gerektiği araştırılmıştır (Tablo 10).

Tablo 10: Turizm yazınındaki bilimsel çalışmalarda etik ihlallerin önüne geçebilmek için neler yapılması gerekmektedir sorusuna yönelik ortaya çıkan düşüncelerin dağılımı

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Etik ihlallerin denetlenmesi ve caydırıcı yaptırımlar uygulanması	33	19,7
Bilim insanlarına etik bilincin kazandırılması/bu yönde faaliyetler (eğitim, seminer vb.) düzenlenmesi	31	18,4
Atama ve yükselme yönetmeliklerinin yeniden düzenlenmesi	25	14,9
Çalışmaya başlarken kimin ne iş yapacağı ve hangi sırada olacağıın belirlenmesi	24	14,3
Yayınlarda niceliğin değil niteliğin ön plana çıkarılması	20	11,9
Üniversitelerdeki etik kurulların fonksiyonel hale getirilmesi / kurulların herkese objektif yaklaşması	19	11,3
Sorumluluk duygusuna sahip dürüst/ahlâklı insanların yetiştirilmesi	16	9,5
Toplam	168	100

Tablo 10'daki sonuçlara göre, atılması gereken en önemli adım, “etik ihlallerin denetlenmesi ve caydırıcı yaptırımlar uygulanması”dır (%19,7). Katılımcılardan biri “*bu sistemde hiçbir şey değişmez*” diyerek gayet karamsar bir duruş sergilese de, etik ihlallerin denetlenerek gerekli durumlarda caydırıcı yaptırımların uygulanması çözüme katkı sağlayacaktır. En az öne çıkan seçenek ise “sorumluluk duygusuna sahip dürüst/ahlâklı insanların yetiştirilmesi”dir. Ayrıca Erdem (2006: 363)'in yaptığı çalışmada bilim insanlarına etik bilincin kazandırılması/bu yönde faaliyetler (eğitim, seminer vb.) düzenlenmesi seçeneği öne çıkmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Son yıllarda toplumda yoğun bir şekilde hissedilmeye başlanan ahlaki yozlaşma, bilim insanlarına da sirayet etmiş durumdadır. Ahlaki yozlaşmanın ve diğer bazı sebeplerin etkisi ile bilim insanları, bilimsel etik dışı davranışlara yönelmiş ve bu durumdan bir kazanım elde etme telaşına düşmüşlerdir. Bu bakımdan bilim insanlarının etik konusu ile ilgili olarak düşüncelerinin tespit edilmesi ve devamında bilgilendirilerek bu davranışlardan vazgeçirilmeleri oldukça önemlidir.

Bu çalışmada turizm yazınında yaşanmış olan etik ihlalleri tespit etmek amaçlanmıştır. Bu kapsamda Balıkesir Üniversitesi ve Bandırma 17 Eylül Üniversitesi'nde turizm eğitimine sahip kurumlarda görev yapan 55 öğretim elemanına ulaşılmış ve görüşleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Büyük bir oranı (%89,1) turizm yazınına katkı sağlamış olan öğretim elemanlarının, yüksek bir oranda bir etik ihlale tanık olması ve önemli bir oranının buna bizzat maruz kalması, etik konusunu turizm yazınında da önemli hale getirmektedir. Araştırmaya katılan öğretim elemanlarının yaklaşık yarısının etik konusunda herhangi bir eğitim almamış olmaları önemli bir eksiklik olarak görülebilir. Buradan etik sorunların ortaya çıkmasının bir nedeni olarak etik konusundaki eğitim eksikliği gerekçe olarak ileri sürülebilir. Her ne kadar belli bir bilinç ve farkındalık seviyesine sahip olan öğretim elemanlarının neyin etik davranış, neyin etik dışı davranış olduğu konusunda bir eğitim almamış dahi olsa bilgi sahibi olacakları ileri sürülebilir. Ancak literatürde de birçok yazar tarafından dile getirildiği üzere, etik dışı davranış göstermenin en büyük nedenlerinden birinin eğitim eksikliği olduğu unutulmamalıdır. O halde iyi tertiplenmiş eğitim faaliyetleri ile öğretim elemanlarının bilimsel etik ilkeler konusunda eğitim almaları sağlanabilir. Buna yönelik olarak geleceğin öğretim elemanları olarak lisans ve lisansüstü öğrencilerinin etik konusunda zorunlu dersler almaları faydalı olacaktır. Şu an görevli olan öğretim elemanlarının ise seminer, panel vb. faaliyetler ile bilgilendirilmesi sağlanabilir. Bu faaliyetler arasında, tüm turizm akademisyenlerine birarada toplanma imkanı tanıyan ulusal turizm kongrelerinde konu, “uzmanlık alan toplantıları” ile detaylı bir şekilde anlatılabilir.

Turizm yazınında etik ihlallerin öne çıkması ile ilgili olarak “akademik ilerlemenin yayın odaklı olması” düşüncesi en çok kabul gören düşünce olmuştur. Esasında bilimsel araştırmaların doğal sonucu olan yayınların, yeniliklerin ve değişimlerin yayılması, fikir ve önerilerin dünya çapında tartışılması için anahtar bir rolde olması gerekirken, etik ihlallere konu olması söz konusudur. Bu bakımdan akademik ilerleme kriterleri belirlenirken niceliğe değil niteliğe odaklanılmalı ve akademisyenler üzerindeki yayın baskısı azaltılmalıdır. Hâlihazırda bu konu, etik ihlallerin önlenmesi için yapılması gerekenler konusunda katılımcılar tarafından dile getirilen bir düşünce olarak da karşımıza çıkmıştır.

Diğer taraftan bilimsel yayınlardaki yazarlık ve sıralama konusu literatürde sıkça dile getirilen bir konu olmasının yanında çeşitli ortamlarda tartışmalara da yol açmaktadır. Küçük katkılar yazarlık getirir mi, yoksa bu kimselere sadece teşekkür etmek yeterli midir? Esasında bu sorulara literatürde cevap verilmiştir. Ancak araştırmanın sonuçları göstermiştir ki, turizm yazınındaki yazarlar arasında bu konu tam anlamıyla bilinmemekte ya da bilinmesine rağmen uygulanmamaktadır. Zira “katkıya göre sıralama yapılmaması” ve “hiç katkısı olmayan kişilerin isimlerinin yazılması” yazarlık ve sıralama ile ilgili etik ihlallerin yarısından fazlasını oluşturmaktadır. Bu etik ihlalin yaşanmasına neden olan faktör ise daha çok “kolay yoldan puan toplayarak yayın sayısını artırma” arzudur. Yani denilebilir ki, etik ihlallere neden olarak en çok öne çıkan “akademik ilerlemenin yayın odaklı olması” düşüncesi, kolay yoldan yayın sayısını artırma arzusu ile birleşince yazarlık ve sıralama konusundaki etik ihlaller de kaçınılmaz olmaktadır.

Turizm yazını gün geçtikçe büyüyen ve gelişen bir yazındır. Bu gelişime lisansüstü tezlerin önemli bir katkısı vardır. Ancak bu süreçte de etik ihlallerin yaşandığı ortaya çıkmıştır. Katılımcılarından biri “*hocaların çoğu tezlerden habersiz*” diyerek yaşanan olumsuzlukları danışman yönüyle ifade etmektedir. Literatürde yer alan farklı çalışmalar da bu ifadeyi desteklemektedir. Bu nedenle tez danışmanlığı yapan öğretim elemanlarının tez sürecinde öğrencileri ile iletişimi kesintiye uğratmamaları, gereken rehberliği ve yardımı göstermeleri, bir başka ifadeyle “*tezden haberdar olmaları*” hem sorunların azaltılması hem

de tezin kalitesinin artırılması bakımından önemlidir. Bunun yanında öğrenci kaynaklı etik sorunlar da göze çarpmaktadır. Her ne kadar, oldukça cüzi bir durumda olduğu tespit edilse de, öğrencinin yetersiz olması nedeniyle boşluğu danışmanın doldurması gibi sorun da söz konusudur. Bu sorunun ortadan kaldırılabilmesi için de lisansüstü mülakat sınavlarında jürinin daha seçici davranması ve gereken yeterliliği sağlayamayan hiçbir adayın, sırf kontenjan doldurmak maksadıyla bile olsa, kabul edilmemesi gerekmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre etik ihlallerin yaşanmaması için her şeyden önce etik ihlallerin denetlenmesi ve caydırıcı yaptırımlar uygulanması gerekmektedir. Bu konuda YÖK'ün 2014 yılında yayınlamış olduğu Yükseköğretim Kurumları Etik Davranış İlkeleri isimli çalışma önemli bir adımdır. Ayrıca üyesi bulunduğumuz “Avrupa Bilimsel Dürüstlük ve Doğruluk Komitesi”nin (Kansu ve Ruacan, 2002: 766) belirlediği esaslar da yol göstericidir. Üniversitelerde oluşturulmaya başlanan etik komiteleri ise etik ihlallerin soruşturulması bakımından önemli görevler alabilir. Açılacak soruşturmalar sonucunda da suçlu bulunan öğretim elemanlarının lisans ve lisansüstü derslerinden uzaklaştırılması, hiçbir idari görev verilmemesi, bilimsel toplantılara katılımlarının engellenmesi gibi yaptırımlara maruz bırakılması caydırıcı yaptırımlar olarak uygulanabilir.

Bu araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Anket uygulamasının Balıkesir Üniversitesi ve Bandırma 17 Eylül Üniversitesi ile sınırlandırılarak yapılması en büyük sınırlılık olarak belirtilebilir. Bu bakımdan sonuçların genellenmesi noktasında dikkatli davranmak gerekmektedir. Sonraki araştırmaların daha büyük bir kitleyi kapsayacak şekilde yapılması sonuçların daha rahat bir şekilde genellenebilmesine olanak tanıyacaktır. Bir başka sınırlılık ise çalışmada etik ihlaller konusundaki algılamaların ölçülmemesi ve unvan, meslek deneyimi, görev yapılan kurum, yaş, cinsiyet gibi değişkenler ile ilişkisinin incelenmemesidir. Sonraki çalışmalarda bu konu üzerine de araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akan, P. (2007). Uygulama Açısından İş Etiği Kuralları ve Evrensel Turizm Etiği İlkeleri. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 18(1), 7-20.
- Akbulut, Y., Şendağ, S., Birinci, G., Kılıçer, K., Şahin, M.C. ve Odabaşı, H.F. (2008). Exploring the Types and Reasons of Internet-Triggered Academic Dishonesty Among Turkish Undergraduate Students: Development of Internet-Triggered Academic Dishonesty Scale (ITADS). *Computers & Education*, 51: 463–473.
- Al, U. (2005). *Çok Yazarlılığın Bilimsel İletişimdeki Yeri*. Prof. Dr. Nilüfer Tuncer'e Armağan içinde (s. 31-41). Yay. haz. M.E. Küçük. Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği Yayınları.
- Antes, A.L., Murphy, S.T., Waples, E.P., Mumford, M.D., Brown, R.P., Connelly, S. ve Devenport, L.D. (2009). A Meta-Analysis of Ethics Instruction Effectiveness in the Sciences. *Ethics & Behavior*, 19(5): 379-402.

- Arabacı, B. ve Akıllı, C. (2013). Lisansüstü Öğretimde Öğrenci Sorunları. *VI. Ulusal Lisansüstü Eğitim Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. (ss.124-133), Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Aslan, A. ve Kozak, M. (2006). Turizmde Gelişme ve Etik Sorunları: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Ege Akademik Bakış*, 6(1): 49-61.
- Aydın, İ. (2006). Sosyal Bilimlerde Araştırmadan Yayına Etik Değerler. *Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık I. Ulusal Kurultay Bildirileri*, (ss.71-81). 2 Kasım, Ankara.
- Aydın, R. ve Yüksel, A. (2013). Bilimsel Dergilerde Değerlendirme: Hakemler Neden Görev Alır? *Tralleis Elektronik Dergisi*, 1(1): 1-10.
- Bayar, S.A., Kayır, G., Eğmir, E., Ödemiş, İ.S. ve Bayar, V. (2013). Lisansüstü Öğrenim Gören Öğrencilerin Araştırma Etiği Hakkındaki Görüşleri. *VI. Ulusal Lisansüstü Eğitim Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. (ss.118-123), Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Benos, D.J., Fabres, J., Farmer, J., Gutierrez, J.P., Hennessy, K., Kosek, D., Lee, J.H., Olteanu, D., Tara, R., Shaikh, F. ve Wang, K. (2005). Ethics and scientific publication. *Advances in Physiology Education*, 29: 59–74.
- Birinci, A. (2006). Tarihçilikte Meslek Ahlakı veya Ahlaksızlığın Tarihçiliği Meselesi. *Muhafazakar Düşünce*, 2(7): 77-108.
- Brinkmann, J. (2002). Business and Marketing Ethics: Concepts, Approaches and Typologies. *Journal of Business Ethics*, 41(1/2): 159–177.
- Büken, N.Ö. (2006). Türkiye Örneğinde Akademik Dünya ve Akademik Etik. *Hacettepe Tıp Dergisi*, 37: 164-170.
- Cameron, C., Zhao, H. ve McHugh, M. (2012). Publication Ethics and the Emerging Scientific Workforce: Understanding ‘Plagiarism’ in a Global Context. *Acad Med*. 87(1): 1-6.
- Cronin, S. N. (2003). The Problem of Plagiarism. *Dimensions of Critical Care Nursing*. 22(6): 253-254.
- Cronin, S. N. (2007). The Problem of Plagiarism. *Dimensions of Critical Care Nursing*. 26(6): 244-245.
- Çevirgen, A. ve Üngüren, E. (2009). Konaklama İşletmelerinde Etik İklim ve İş Tatmini İlişkisi. *10. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı*, ss. 273-283. 21-24 Ekim, Mersin.
- Wet, K. (2010). The Importance of Ethical Appraisal in Social Science Research: Reviewing a Faculty of Humanities’ Research Ethics Committee. *J Acad Ethics*, 8: 301–314.
- Demirci, M. Y. (2014). İdari Yargı Kararları Çerçevesinde Bilimsel Yayın Etiği Soruşturmaları. *Ankara Barosu Dergisi*, 1: 145-217.

- Dolmacı, N. ve Bulgan, G. (2013). Turizm Etiği Kapsamında Çevresel Duyarlılık. *Journal of Yasar University*, 29(9), 4853-4871.
- Ecevit, M. C. (2006). Bilimsel Pratikte Etik Sorunların Toplumsal Birkaç Yönü. *Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık I. Ulusal Kurultay Bildirileri*, (ss.81-89). 2 Kasım, Ankara.
- Emiroğlu, O. N. (2005). Bilim Etiği ve Sorumluluklar. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 1(2): 5-25.
- Erdem, R. (2006). Çok Yazarlı Bilimsel Çalışmalarda Yaşanan Etik Problemler. *II. Uygulamalı Etik Kongresi*, ss.358-367, 18-20 Ekim, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Erdemir, N.K., Öz, M ve Güleç, S. (2004). Akademisyenlerin Bilimsel Ahlaka Yönelik Tutumlarının Analizi: Selçuk Üniversitesi Karaman Yunus Emre Kampusunda Ampirik Bir Çalışma. *3. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi*, 25-26 Kasım, Eskişehir, ss.69-77.
- Erdoğan, İ. (2001). Sosyal Bilimlerde Pozitivist-Ampirik Akademik Araştırmaların Tasarım ve Yöntem Sorunları. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*. 12(1), 119-134.
- Eröz, S.S. ve Doğdubay, M. (2012). Turistik Ürün Tercihinde Sosyal Medyanın Rolü ve Etik İlişkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 27(1), 133-157.
- Ersoy, A. (2014). İnternet Kaynaklarından İntihal Yaptığının Farkında Değildim: Bir Olgubilim Araştırması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(1): 47-60.
- Evren, S. ve Kozak, N. (2014). Bibliometric analysis of tourism and hospitality related articles published in Turkey. *Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 25(1): 61-80.
- Fennell, D. A. (2006). *Tourism Ethics*. UK: Channel View Publications.
- Gunnarsson, J., Kulesza, W.J. ve Pettersson, A. (2014). Teaching International Students How to Avoid Plagiarism: Librarians and Faculty in Collaboration. *The Journal of Academic Librarianship*, 40, 413–417.
- Güçlü Nergiz, H. (2014). Türkiye’de Lisansüstü Turizm Tezlerinin Bibliyometrik Profili (1990-2013). *VII. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi Bildiriler Kitabı*, ss.212-221. 4-5 Nisan, Kuşadası, Aydın.
- Günel, İ. (2010). Yayın Etiği ve Sorunları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 3 (1): 54-56.
- Günbayı, İ., Kasalak, G. ve Özçetin, S. (2013). Bilimsel Araştırmalarda Etik Dışı Davranışlar: Bir Durum Çalışması. *Yükseköğretim Dergisi*, 3(2): 97-108.
- Hatcher, T. (2004). Environmental Ethics as an Alternative for Evaluation Theory in For-Profit Business Contexts. *Evaluation and Program Planning*, 27: 357–363.

- Hu, C. ve Racherla, P. (2008). Visual representation of knowledge networks: A social network analysis of hospitality research domain. *International Journal of Hospitality Management*, 27: 302–312.
- Hultsman, J. (1995). Just Tourism - An Ethical Framework. *Annals of Tourism Research*, 22(3), 553-567.
- Kansu, E. ve Ruacan, Ş. (2002). Bilimsel Yanıltmanın Günümüzdeki Durumu: Türleri, Nedenleri, Önlenmesi ve Cezalandırılması. *Türk Kardiyoloji Derneği Araştırmaları Dergisi*, 30: 763-767.
- Kasapçopur, Ö. (2007). Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği. *Cerrahpaşa Tıp Dergisi*, 38: 161-165.
- Kıraç, F.S. (2011). Bilimsel Yanıltma: Tekrar Yayınların Tanımı, Çeşitleri ve Olası Sonuçları. *Anadolu Kardiyoloji Dergisi*, 1: 174-178.
- Konuk, O. ve Bayram, A.K. (2010). Sosyal Bilim, Etik ve Yöntem: Bilginin Parçalanması ve Etik Arayışlar. (ss.27-47). İçinde *Sosyal Bilim, Etik ve Yöntem*, Editörler: Konuk, O. ve Bayram, A.K. Ankara: Adres Yayınları.
- Kozak, M. (2015). *Bilimsel Araştırma: Tasarım, Yazım ve Yayım Teknikleri*. (2.Baskı) Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kozak, N. (1995). Türkiye’ de Yayınlanan Turizm Konulu Makaleler Üzerine Bir İnceleme. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6(1): 62-72.
- Kozak, N. (1999), Türkiye’de Turizm Araştırmalarının Gelişimi: Üniversitelerin Bünyesinde Lisans Sonrasında Hazırlanmış Tezlerle İlgili Bazı Gözlemler. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 10(1): 85-87.
- Kozak, N. (2000). Türkiye’de akademik turizm literatürünün gelişim süreci üzerine bir inceleme. *DAÜ: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(1): 15-55.
- Köklü, N. (2000). Lisans ve Lisansüstü Öğrencilerinin Görüşlerine Göre Araştırma Sürecine Yönelik Etik Olmayan Davranışların Gösterilme Sıklığı ve Nedenleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 24: 527-542.
- Köklü, N. (2003). Akademisyenlerin Araştırma Etiği Konusundaki Görüşleri. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 2(4): 137-151.
- Kurtulmuş, M. ve Ardıç, T. (2013). Lisansüstü Öğrencilerin Bilimsel Araştırma Sürecine İlişkin Gözlemledikleri Etik Dışı Davranışlar. *Turkish Studies*, 8(12): 831-840.
- Leiper, N. (2000). An Emerging Discipline. *Annals of Tourism Research*, 27(3): 805 – 809.
- Leung, R. ve Law, R. (2007). Analyzing research collaborations of information technology publications in leading hospitality and tourism journals: 1986-2005. *Information and Communication Technologies in Tourism*, 547-556.

- Macbeth, J. (2005). Towards an Ethics Platform for Tourism. *Annals of Tourism Research*, 32(4), 962–984.
- Malone, R.E. (1998). Ethical issues in publication of research. *Journal of Emergency Nursing*, 24(3), 281–283.
- Malloy, D.C. ve Fennell, D.A. (1998). Codes of ethics and tourism: An exploratory content analysis. *Tourism Management*, 19(5), 453-461.
- Mckercher, B. (2002). The Privileges and Responsibilities of Being a Referee. *Annals of Tourism Research*, 29(3): 856-859.
- Menekşe, R. (2008). Ankara’da Faaliyet Gösteren A Grubu Seyahat Acentalarında Çalışmakta Olan Personelin Tüketiciye Karşı Etik Davranışlarını Algılama Düzeyleri Üzerine Ampirik Bir Araştırma. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 83-117.
- Neuman, W. L. (2006). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri – Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*. (Çev: S. Özge), Ankara: YayınOdası.
- Oğuz, N.Y. (1999). Bilimsel Yayın Etiği. *Klinik Psikiyatri*, 2, 153-159.
- Ongun, T. (2011). Araştırma ve Yayın Etiği. *Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık I. Ulusal Kurultay Bildirileri*, (ss. 89-95). 2 Kasım, Ankara.
- Özden, M. ve Ergin, B. (2013). Lisansüstü Öğrencilerinin Bilimsel Araştırmalarda Uygulanan Etik Kurallara Yönelik Düşüncelerinin Belirlenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(22): 155-169.
- Özder, H., Işıқтаş, S. ve Erdoğan, F. (2014). Öğretim Elemanlarının Akademik Etik Kurallardan Haberdar Olma ve Onaylama Dereceleri. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education*, 3(1): 22-37.
- Park, C. (2003). In Other (People's) Words: Plagiarism by university students--literature and lessons. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 28(5), 471-488.
- Pelit, E. ve Arslantürk, Y. (2013). Turizm İşletmelerinin İş Etiğine Yönelik Uygulamalarının Çalışma Yeri Tercihindeki Önemi: Turizm Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(1), 163-184.
- Pieper, A. (2012). *Etiğe Giriş*. (Çev. Veysel Atayman, Gönül Sezer). (2. Baskı). İstanbul: Ayrıntı Yayıncılık.
- Polat, O. (1996). Herkes Doçent Olamaz. *Adli Tıp Bülteni*, 1(2): 52-53.
- Resnik, D.B., Peddada, S. ve Brunson, W. (2009) Research Misconduct Policies of Scientific Journals. *Accountability in Research: Policies and Quality Assurance*, 16(5): 254-267.
- Ruacan, Ş. (2005). Bilimsel Araştırma ve Yayınlarda Etik İlkeler. *Gazi Tıp Dergisi*, 16(4): 147-149.

- Ryan, C. (2005). Ethics in Tourism Research: Objectivities and Personal Perspectives. In *Tourism Research Methods Integrating Theory with Practice*, (Eds, B.W. Ritchie, P. Burns, C. Palmer). UK: Cabi Publishing.
- Sarıışık, M., Akova, O. ve Çontu, M. (2006). Otel Yöneticilerinin Etik Politika ve Yöntemlere Yaklaşımları Üzerine Ampirik Bir Araştırma. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 17(1), 22-34.
- Sarlauskiene, L. ve Stabingis, L. (2014). Understanding of plagiarism by the students in HEIs of Lithuania. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 110, 638 – 646.
- Seaton, A. V. (1996). Blowing the whistle on tourism referees. *Tourism Management*, 17(6): 397-399.
- Sert, S. (2015). Turizmin Disipliner Gelişiminde İntihal Engeli: Turizm Alanındaki Lisansüstü Tezlerde (2012-2014) Yapılan Atıflar Üzerine Bir Araştırma. *15. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı*, ss.133-144. Ankara.
- Sheikh, A. (2000). Publication ethics and the research assessment exercise: reflections on the troubled question of authorship. *Journal of Medical Ethics*, 26: 422–426.
- Sop, S. A. (2014). Bir Makale Yayım Sürecinin Yayın Etiği Açısından Değerlendirilmesi. *VII. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi*, 4-5 Nisan, Kuşadası, Aydın. ss.498-516.
- Şahin, B. (2011). Seyahat Acentalarının Pazarlama Faaliyetlerinde Etik Karar Verme Süreci: İstanbul Örneği. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Topal, Ş. (2003). Etik Değerler mi, Yitik Değerler mi? *Türkiye Mühendislik Haberleri*, 423: 23-24.
- Toplu, M. (2012). Bilim Etiği: İnternetin Bilim Etiği Üzerine Etkileri. *Türk Kütüphaneciliği* 26(4): 654-698.
- Tuna, M. ve Yeşiltaş, M. (2014). Etik İklim, İşe Yabancılaşma ve Örgütsel Özdeşleşmenin İşten Ayrılma Niyeti Üzerindeki Etkisi: Otel İşletmelerinde Bir Araştırma. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 25(1), 105 – 117.
- Turan, A. (2014). Turizm Konulu Yüksek Lisans Tezlerinin Bibliyometrik Özellikleri (1984-2013). *VII. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi*, (ss.3-15). 4-5 Nisan, Kuşadası, Aydın.
- Uçak, N.Ö. (2010). Bilimsel İletişim ve İntihal. *5. Ulusal Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık Kurultayı*, (ss.1-11). 26 Kasım, Ankara.
- Uçak, N.Ö. ve Birinci, H.G. (2008). Bilimsel etik ve intihal. *Türk Kütüphaneciliği* 22(2): 187-204.
- Uluç, Ö. (2012). Bilimsel Araştırmalarda Etik. *Toplum Bilimleri Dergisi*, 6 (12) : 129-142.

- Uzbay, T. (2006). Bilimsel Araştırma Etiği. *Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık 4.Ulusal Sempozyumu*. (ss.19-26). 17 Kasım, Ankara.
- Uzun, E., Karakuş, T. Kurşun, E. ve Karaaslan, H. (2007). Öğrenci Gözüyle “Aşırma” (İntihal): Neden ve Çözüm Önerileri. *Akademik Bilişim - IX. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri*, (ss.183-188), 31 Ocak - 2 Şubat, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Ülman, Y.I. (2006). Bilimsel Yayın Etiği (Örneklerle Bilimsel Yanıltma Türleri). *İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri Araştırmalar ve Etik Sempozyum Dizisi*, 50: 49-62.
- Ürker, O. ve Çobanoğlu, N. (2011). Yaşam Bilimlerinde Araştırma ve Yayın Etiği. *Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık - 9.Ulusal Sempozyum Editörler Toplantısı Bildirileri*, 24 Aralık, Ankara.
- Walle, A. H. (1995). Business ethics and tourism: from micro to macro perspectives. *Tourism Management*, 16(4), 263-268.
- Yıldız, M.L., İçli, G.E. ve Gegez, A.E. (2013). Perceived Academic Code of Ethics:A Research on Turkish Academics. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 99: 282 – 293.
- Yuksel, A. (2003). Writing publishable papers. *Tourism Management*, 24: 437–446.
- Yükseköğretim Kurumları Etik Davranış İlkeleri. <http://www.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/6/2015/01/etik-davran%C4%B1%C5%9F-ilkeleri.pdf>, (Erişim Tarihi: 28.07.2015).
- Yuksel, A. (2002). Turizm Alanındaki Dergilerde Akademik İçerikli Makale Değerlendirmede Hakemlerce Gözetilen Ölçütler. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 13 (2): 139 – 147.
- Zhao, W. ve Ritchie, J.R.B. (2007). An investigation of academic leadership in tourism research: 1985–2004. *Tourism Management*, 28: 476–490.